

УДК 349.6:347.9

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2026.1.7>

Чурилова Т. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, європейського права
та порівняльного правознавства
Сумського державного університету
ORCID: 0000-0002-9997-1768

Мотіна В. С.,

студентка IV курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету
ORCID: 0009-0006-6799-5446

ГРУПОВІ ПОЗОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

COLLECTIVE ACTIONS AS A TOOL FOR THE PROTECTION OF ENVIRONMENTAL RIGHTS: EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

У статті досліджено особливості формування та функціонування групових позовів як інструменту судового захисту екологічних прав у європейському правовому просторі та їх значення для розвитку національної правової системи України. Актуальність теми зумовлена тим, що екологічна шкода дедалі частіше має масовий, дифузний і довготривалий характер, а тому традиційна модель індивідуального позову не завжди забезпечує ефективний захист порушених прав та інтересів. Проаналізовано еволюцію підходів до колективного захисту екологічних прав, зокрема через практику стратегічних судових справ, розвиток ролі громадських об'єднань та запровадження уніфікованих процесуальних стандартів представницьких позовів у праві Європейського Союзу. Встановлено, що європейська модель ґрунтується на діяльності кваліфікованих організацій, які здійснюють представництво інтересів невизначеного кола осіб, а також на поєднанні превентивних і компенсаторних способів захисту.

Окрему увагу приділено аналізу сучасного стану правового регулювання колективного захисту екологічних прав в Україні, зокрема ролі судової практики у легітимізації можливості звернення громадських організацій до суду в інтересах суспільства. Розкрито значення окремих рішень Верховного Суду для формування національного підходу до захисту публічного екологічного інтересу та дифузних екологічних прав. Визначено ключові проблеми, пов'язані з відсутністю спеціального процесуального режиму групових позовів, складністю доказування причинно-наслідкового зв'язку між екологічною шкодою та порушенням прав значної кількості осіб, а також обмеженістю механізмів колективного відшкодування. Обґрунтовано необхідність формування національної моделі групових позовів, яка має враховувати європейський досвід, запобігати процесуальним зловживанням і відповідати сучасним екологічним викликам, зокрема в умовах післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: групові позови, представницькі позови, колективний захист прав, екологічні права, екологічна шкода, доступ до правосуддя, громадські організації, колективне відшкодування

The article examines the specific features of the formation and functioning of collective actions as an instrument for the judicial protection of environmental rights within the European legal framework and their significance for the development of the national legal system of Ukraine. The relevance of the topic is обусловлена by the fact that environmental damage increasingly possesses a mass, diffuse, and long-term character, while the traditional model of an individual claim does not always ensure effective protection of violated rights and interests. The study analyzes the evolution of approaches to the collective protection of environmental rights, in particular through the practice of strategic litigation, the growing role of non-governmental organizations, and the introduction of harmonized procedural standards for representative actions in European Union law. It is established that the European model is based on the activities of qualified entities representing the interests of an indefinite group of persons, as well as on the combination of preventive and compensatory remedies.

Particular attention is devoted to the analysis of the current state of legal regulation of collective environmental protection in Ukraine, especially the role of judicial practice in legitimizing the ability of non-governmental organizations to bring claims in the public interest. The article reveals the importance of certain Supreme Court decisions for the formation of a national approach to the protection of public environmental interests and diffuse environmental rights. Key challenges are identified, including the absence of a special procedural framework for collective actions,

the complexity of proving a causal link between environmental damage and the violation of the rights of a large number of persons, as well as the limited mechanisms of collective compensation. The necessity of developing a national model of collective actions that would take into account European experience, prevent procedural abuses, and correspond to contemporary environmental challenges, particularly in the context of Ukraine's post-war recovery, is substantiated.

Key words: *collective actions, representative actions, collective redress, environmental rights, environmental damage, access to justice, non-governmental organizations, collective compensation.*

Сучасний розвиток екологічного права характеризується трансформацією підходів до судового захисту, зумовленою зростанням масштабів екологічних порушень та їх впливу на невизначене коло осіб. Традиційна модель індивідуального позову дедалі частіше виявляється недостатньою для ефективного реагування на масову шкоду довкіллю, що зумовлює необхідність формування процесуальних механізмів колективного захисту. У цьому контексті групові позови набувають значення одного з ключових інструментів забезпечення доступу до правосуддя у справах, де порушення екологічних прав має системний характер і виходить за межі індивідуального інтересу.

У європейському правовому просторі відбувається поступова інституціоналізація таких механізмів. Це знаходить відображення як у судовій практиці, так і в уніфікації процесуальних підходів. Формування моделі представницьких позовів, орієнтованої на діяльність кваліфікованих організацій, свідчить про перехід від індивідуального до колективного виміру захисту екологічних прав та посилення ролі громадянського суспільства у цьому процесі.

Для України питання впровадження ефективних механізмів колективного судового захисту набуває особливої актуальності в умовах зростання кількості екологічних правопорушень, ускладнення їх доказування та посилення впливу факторів, пов'язаних зі збройною агресією і масштабними екологічними втратами. Відсутність спеціального процесуального регулювання групових позовів зумовлює необхідність перегляду існуючих правових підходів та формування моделі, здатної поєднати ефективний захист публічних екологічних інтересів із реальними механізмами відшкодування шкоди.

Метою статті є аналіз європейського досвіду застосування групових позовів у сфері захисту екологічних прав, виявлення ключових особливостей відповідної моделі правового регулювання та обґрунтування перспектив її адаптації в українській правовій системі.

У правових системах європейських держав відбувається перехід від поодиноких форм судового захисту екологічних прав до системних механізмів колективного представництва. Так, знаковими стали стратегічні справи проти держав, зокрема "Urgenda Foundation v. State of the Netherlands" [1], де група громадян через суд зобов'язала уряд Нідерландів посилити кліматичну політику, посиляючись на міжнародні стандарти прав людини. Ця тенденція поширилася і на приватний сектор, зокрема

у справі Milieudefensie проти Royal Dutch Shell корпорацію було вперше притягнуто до відповідальності за невідповідність внутрішньої політики цілям Паризької угоди [2, 3, 4].

Окреме місце посідає скандал «Дизельгейт» (Dieselgate) щодо Volkswagen AG [5]. Встановлення факту системних маніпуляцій показниками викидів через спеціальне програмне забезпечення призвело до ініціювання масових позовів у США та ЄС. Цей кейс продемонстрував ефективність групових механізмів у спорах, де порушення прав споживачів нерозривно пов'язане із завданням екологічної шкоди невизначеному колу осіб.

За даними Ради Європи (CDCJ 2025), попри нерівномірну географію (лідерами є Велика Британія та Німеччина), активність громадян та громадських організацій у захисті екологічних прав стрімко зростає, хоча стандарти доказування на рівні верховних судів залишаються високими [6].

З метою процесуальної уніфікації, була прийнята Директива (ЄС) 2020/1828 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2020 року про представницькі позови на захист колективних інтересів споживачів, яка скасувала попередню Директиву 2009/22/ЄС [7]. Вона створила єдиний процесуальний стандарт для ініціювання судових проваджень в інтересах груп громадян та організацій у державах-членах Європейського Союзу.

Право ініціювати такі позови надано виключно кваліфікованим організаціям, насамперед – громадським об'єднанням, що відповідають вимогам незалежності, неприбутковості та здійснюють реальну діяльність у сфері захисту відповідних прав. Представницькі позови можуть бути спрямовані як на припинення або заборону протиправної поведінки, так і на забезпечення відшкодування шкоди у формі компенсації чи інших заходів поновлення порушених прав. Судовий захист здійснюється в інтересах групи осіб без необхідності індивідуального звернення кожного потерпілого до суду, що надає цьому механізму особливого значення у спорах із масовими наслідками, зокрема екологічних.

Крім того, директива передбачає процесуальні запобіжники від зловживань, зокрема вимоги до прозорості фінансування та недопущення конфлікту інтересів. Так, кваліфіковані організації зобов'язані розкривати джерела коштів, які використовуються для ведення справи, особливо у випадку залучення третіх осіб. Це дає суду можливість перевірити, чи не контролює позов суб'єкт, зацікавлений у результаті справи з економічних або конкурентних мотивів.

Директива прямо забороняє ситуації, коли організація, що подає представницький позов, перебуває під впливом відповідача, його конкурентів або інших осіб, для яких результат спору має опосередковане комерційне значення. Суд має право відмовити у прийнятті такого позову або припинити провадження, якщо встановить, що діяльність позивача не є незалежною або спрямованою на захист колективних інтересів. Впровадження аналогічних процесуальних фільтрів є критично важливим для українського правового поля з метою запобігання зловживанням правом на позов (так званому «екологічному грінмейлу»). Встановлення чітких законодавчих критеріїв «кваліфікованої організації» – таких як мінімальний строк діяльності у сфері екологічного захисту, публічна звітність та відсутність фінансової залежності від суб'єктів господарювання – дозволить відсіяти декларативні або керовані громадські організації та забезпечити використання групових позовів виключно як інструмент захисту публічного інтересу, а не інструмент тиску на бізнес.

Яскравим прикладом застосування судового механізму захисту екологічних прав у європейській правовій практиці є рішення Гаазького окружного суду у справі *Greenpeace Nederland v. the Dutch State* [8]. У межах цього провадження дії уряду Нідерландів були визнані протиправними через інертність у впровадженні заходів щодо зниження емісії азоту в природоохоронних зонах мережі Natura 2000 [9].

Позов було пред'явлено громадською організацією *Greenpeace Netherlands*, яка аргументувала, що деградація унікальних екосистем є прямим наслідком надмірних викидів азоту від агропромислового сектору. Показовим є те, що суд не обмежився констатацією порушення, а встановив конкретний дедлайн (31 грудня 2030 року) та визначив фінансову санкцію у розмірі 10 млн євро за кожне прострочення. Це підкреслює трансформацію суду з пасивного арбітра у суб'єкта контролю за виконанням державою її екологічних зобов'язань.

Логічним продовженням тенденції до посилення процесуальної ролі професійних об'єднань є новітня практика ЄСПЛ. Цікавим у цьому контексті є рішення Великої палати у справі *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland* (заява № 53600/20), ухвалене 9 квітня 2024 року [10]. В цій справі позивачами виступила асоціація літніх жінок “*KlimaSeniorinnen Schweiz*” разом із її окремими членами, які стверджували, що кліматична інертність Швейцарії безпосередньо загрожує їхньому життю та здоров'ю через аномальні хвилі спеки, зумовлені глобальним потеплінням.

Особлива цінність цього прецеденту полягає у розширенні критеріїв права на звернення. Суд акцентував увагу на порушенні статті 6 Конвенції, вказавши, що відмова національних судів розглядати кліматичні скарги громадських організацій по суті

є неправомірним обмеженням права на справедливий доступ до правосуддя.

Це судові рішення має надзвичайно важливе значення для розвитку групових екологічних спорів у Європі. Воно не лише підтверджує юридичну легітимність представництва інтересів широкої групи осіб через спеціалізовані асоціації, а й де-факто розширює зміст прав людини, включаючи до них право на захист від негативних наслідків зміни клімату.

Аналіз європейської практики свідчить про перехід від індивідуального захисту екологічних прав до колективних механізмів представництва. Ухвалення Директиви (ЄС) 2020/1828 запровадило чіткі процесуальні стандарти діяльності кваліфікованих організацій, які отримали можливість ефективно представляти інтереси груп у спорах щодо екологічної шкоди. Практика національних судів і ЄСПЛ підтверджує їх право на доступ до правосуддя у справах суспільного значення та закріплює обов'язок держав і суб'єктів господарювання дотримуватися екологічних стандартів, що свідчить про формування в Європі дієвої моделі групового захисту.

Сучасний стан правової системи України характеризується активною трансформацією механізмів захисту колективних інтересів, серед яких особливе місце посідають екологічні групові позови. Як зазначає експерт у галузі літигації А. Воробйов, цей інститут наразі перебуває на стадії активного формування, поєднуючи в собі складні питання матеріального та процесуального права [11].

Український контекст характеризується низкою специфічних викликів, що ускладнюють механічне записання європейських підходів.

По-перше, чинне процесуальне законодавство України не містить спеціального правового режиму групових або представницьких екологічних позовів, а наявні форми співучасті та представництва не забезпечують повноцінного колективного захисту у справах із масовим характером порушень. По-друге, судова практика у цій сфері має фрагментарний і несистемний характер, що зумовлює правову невизначеність та залежність результату справи від судового розсуду. По-третє, екологічні спори в Україні вирізняються підвищеною доказовою складністю, зокрема щодо встановлення причинно-наслідкового зв'язку між екологічною шкодою та порушенням прав значної кількості осіб, що істотно обмежує можливість ефективного судового захисту.

Відсутність у законодавстві України цілісного правового регулювання процедури групових позовів становить одну з ключових проблем їх розвитку. Водночас на практиці цей інститут вже застосовується, що стало можливим завдяки гнучкому тлумаченню принципу диспозитивності цивільного судочинства та системному поєднанню норм екологічного законодавства. У цьому контексті визначальну роль відіграє судова практика, зокрема рішення Верховного Суду,

які фактично легітимізували право громадських організацій виступати позивачами в інтересах широкого кола осіб, чий екологічні права були порушені.

Так, справою, що відкрила шлях до захисту прав великої кількості людей, є Постанова Верховного Суду у справі № 910/8122/17 від 11 грудня 2018 року (МБО «Екологія-Право-Людина» проти суб'єктів господарювання щодо дельфінаріїв) [12]. Згідно з висновками Великої Палати Верховного Суду, природоохоронні організації мають безумовне право на представництво в суді екологічних інтересів суспільства та окремих його членів. Це право базується на нормах Орхуської конвенції, яка гарантує громадськості доступ до правосуддя для оскарження порушень національного природоохоронного законодавства незалежно від наявності особистого майнового інтересу позивача. Суд визнав, що звертаючись із такими позовами, громадські організації фактично реалізують контролюючі повноваження держави у сфері екологічної безпеки. Як наслідок, справи щодо захисту колективних екологічних прав мають розглядатися за правилами адміністративного, а не господарського чи цивільного судочинства.

Показовою для формування механізму судового захисту дифузних екологічних прав в Україні є постановою Верховного Суду від 9 жовтня 2024 р. у справі № 807/1314/17 [13], якою підтверджено незаконність рішень щодо планування території «Свидовець». Суд конкретизував, що планування має здійснюватися в інтересах територіальної громади, а порушення доступу до екологічної інформації є неприпустимим. Водночас стратегічна екологічна оцінка визначена як ключовий механізм захисту громадськості від потенційних екологічних ризиків.

Отже, наведені правові позиції свідчать про становлення в національній судовій практиці особливого механізму реалізації права на безпечне довкілля, у межах якого громадські організації набувають ознак суб'єкта, уповноваженого діяти в інтересах невизначеного кола осіб. Саме громадські організації забезпечують доказову базу та несуть пов'язані з цим процесуальні витрати, не будучи при цьому носіями індивідуалізованого матеріального інтересу.

Якщо у справі щодо Свидовецького масиву судові рішення орієнтовано на недопущення порушення публічного екологічного інтересу, то у справі № 752/5425/18 за позовом ГО «Фонд подолання наслідків Васильківської трагедії» до ТОВ «БРСМ-Нафта» [14] та справі ГО «Стоп Шлам» проти ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (справа №487/6970/20) [15] йдеться вже про реалізацію права на відшкодування шкоди, завданої внаслідок техногенної катастрофи.

У справах проти ТОВ «БРСМ-Нафта» предметом спору було відшкодування моральної та майнової шкоди конкретним особам,

які постраждали від пожежі. Юридична природа таких вимог приватноправа.

Практична реалізація відшкодування стала можливою не внаслідок остаточного судового розгляду, а завдяки укладенню мирової угоди, за якою понад 2000 членів організації отримали виплати на загальну суму близько 22 млн грн [16]. Отже, в умовах відсутності спеціалізованого законодавства про групові позови та вимог Верховного Суду щодо індивідуалізації моральної шкоди, мирова угода залишається чи не єдиним ефективним інструментом фіналізації масових екологічних претензій. Водночас слід зауважити, що у даному кейсі мирова угода є прикладом процесуальної консолідації чисельних індивідуальних вимог, тоді як Директива (ЄС) 2020/1828 пропонує модель представницького позову, у якому кваліфіковані організації виступають самостійними процесуальними позивачами в інтересах групи осіб.

У справі ГО «Стоп Шлам» проти ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» Верховний Суд підтвердив, що моральна шкода відшкодовується винною особою за наявності шкоди, протиправності дій, причинного зв'язку та вини заподіювача (ст. 1167 ЦК України) [17]. Грошова компенсація виступає еквівалентом моральної шкоди, розмір якої визначається з урахуванням характеру правопорушення, страждань потерпілих, ступеня вини та інших обставин [15].

Верховний Суд наголосив на процесуальних правилах: докази оцінюються за внутрішнім переконанням суду (ст. 76, 89 ЦПК), висновки експертів не мають заздалегідь встановленої сили (ст. 102, 114 ЦПК), а обов'язок доведення шкоди покладається на позивача. У справі встановлено, що позивачем не доведено наявності моральної шкоди, а відповідачем підтверджено відсутність протиправності, тому суди обґрунтовано відмовили у задоволенні [18].

Ця справа демонструє, наскільки важливим є дотримання процедур і забезпечення якісної доказової бази в екологічних справах. Відсутність належних доказів щодо впливу діяльності підприємства на довкілля та здоров'я населення унеможливила задоволення позовних вимог. Водночас суд підтвердив, що громадські організації мають право представляти екологічні інтереси громадян, але лише за умови належної правової обґрунтованості. Справи такого характеру вказують на потребу вдосконалення підходів до оцінки моральної шкоди в екологічних конфліктах [19]. Аналіз зазначеного кейсу підтверджує, що в умовах, коли екологічний вплив має дифузний характер, традиційні підходи до індивідуального доказування страждань кожного окремого члена групи виявляються малоефективними. Для успішної адаптації європейського досвіду в Україні постає нагальна потреба у розробці стандартизованих критеріїв оцінки немайнової шкоди, що базувалися б на екологічних показниках та експертних

висновках про загальний вплив на якість життя населення регіону, а не лише на суб'єктивному сприйнятті кожного потерпілого.

Узагальнюючи результати дослідження, можемо констатувати, що інститут групових позовів поступово набуває ознак самостійного та необхідного елементу механізму судового захисту екологічних прав, здатного ефективно реагувати на виклики, пов'язані з масовим та дифузним характером екологічної шкоди. Аналіз європейського досвіду засвідчує, що ефективність такого захисту забезпечується не лише наявністю процесуальних форм колективного звернення до суду, а й інституційною спроможністю уповноважених суб'єктів представляти інтереси невизначеного кола осіб, а також поєднанням превентивних і компенсаційних механізмів впливу.

Українська правова система перебуває на етапі становлення відповідної моделі та характеризується значною роллю судової практики у формуванні підходів до колективного захисту екологічних прав. Це зумовлює необхідність не формального запозичення іноземних конструкцій, а вироблення власної процесуальної моделі, здатної органічно інтегрувати захист публічного екологічного інтересу з ефективними механізмами відшкодування шкоди.

Дослідження підтверджує, що сучасна еволюція інституту колективного захисту в екологічних спорах характеризується відходом від індивідуальної моделі на користь представницьких механізмів, зумовленим дифузним характером екологічної шкоди. Встановлено, що Директива (ЄС) 2020/1828 запровадила стандарт представницьких позовів (representative actions), де кваліфіковані організації виступають самостійними процесуальними позивачами. Це є ефективнішим за просту консолідацію індивідуальних вимог, що має місце в українській практиці (зокрема у справі «БРСМ-Нафта»). Адаптація цього досвіду в Україні потребує впровадження жорстких законодавчих критеріїв «кваліфікованої організації» (мінімальний строк діяльності, прозорість фінансування) як запобіжника від «екологічного грінмейлу». Аналіз справ «ЕПЛ», «Свидовець» та «Стоп Шлам» висвітлює необхідність переходу від суб'єктивної оцінки страждань до об'єктивізації екологічної шкоди через стандартизовані методики оцінки якості життя.

На нашу думку, перспективи розвитку національного законодавства полягають у прийнятті спеціалізованого закону про групові позови, що дозволить імплементувати європейські стандарти через власну модель процесуальної участі та механізми фінансування.

Список використаних джерел:

1. Contributors to Wikimedia projects. Urgenda Foundation v State of the Netherlands – Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Urgenda_Foundation_v_State_of_the_Netherlands (date of access: 18.03.2026).
2. Contributors to Wikimedia projects. Milieudefensie v Royal Dutch Shell – Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Milieudefensie_v_Royal_Dutch_Shell (date of access: 18.03.2026).
3. Contributors to Wikimedia projects. Greenpeace v. Eni – Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Greenpeace_v._Eni (date of access: 08.01.2026).
4. Raising a stink: Spaniards sue state over pig farm pollution. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/business/environment/raising-stink-spaniards-sue-state-over-pig-farm-pollution-2025-03-26/> (date of access: 19.02.2026).
5. Бушуєв М. «Дизельгейт» був тільки початком, або Нова криза VW. URL: <https://www.dw.com/uk/dizelgejt-buv-tilki-pocatkom-abo-nova-kriza-volkswagen/a-70134514> (дата звернення: 18.01.2026).
6. National climate litigation in Europe: Study / Council of Europe, Directorate General Human Rights and Rule of Law, European Committee on Legal Cooperation (CDCJ). Strasbourg : Council of Europe, 2025. 80 p. URL: <https://rm.coe.int/cdcj-2025-15e-study-national-climate-litigation/48802a3bb4> (дата звернення: 11.04.2026).
7. Directive – 2020/1828 – EN – EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/1828/oj/eng> (date of access: 18.01.2026).
8. Greenpeace Netherlands v. State of the Netherlands – judgment – The Climate Litigation Database. *The Climate Litigation Database – The Climate Litigation Database*. URL: https://www.climatecasechart.com/documents/greenpeace-netherlands-v-state-of-the-netherlands-judgment_bd25 (date of access: 21.01.2026).
9. Директива 2009/147/ЄС про збереження диких птахів. *Компас – Основні акти ЄС у сфері довкілля та зміни клімату*. URL: <https://compass27.info/dyrektyva-2009-147-yes-pro-zberezhennya-dykuh-ptahiv/> (дата звернення: 21.01.2026).
10. HUDOC – European Court of Human Rights. *HUDOC – European Court of Human Rights*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#%7B"itemid":\["002-14304"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#%7B) (date of access: 21.01.2026).
11. Воробійов А. Екологічні групові позови: судова практика Верховного Суду, перспективи розвитку. GRECO Law Company. 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cQHKDNssH7M> (дата звернення: 13.03.2026).
12. Постанова Верховного Суду у справі № 910/8122/17 від 11 грудня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977479> (дата звернення: 10.02.2026).
13. Постанова Верховного Суду у справі № 807/1314/17 від 9 жовтня 2024 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122379452> (дата звернення: 10.02.2026).
14. Постанова Верховного Суду від 19 березня 2020 року у справі № 754/8602/18. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vr_vid_19_03_2020_roku_u_spravі_754_8602_18_1/ (дата звернення: 08.02.2026).
15. Постанова від 25.05.2022 № 487/6970/20 Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/104539336> (дата звернення: 18.01.2026).
16. Уперше в Україні було реалізовано успішний кейс групового екологічного позову. *Юридична практика* № 19–20 (1220–1221) від 18.05.2021. URL: https://pravo.ua/articles_category/iurydychna-praktyka-19-20-1220-1221/ (дата звернення: 18.02.2026).

17. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

18. Степаненко Т.В. Групові позови в Україні: правове регулювання, судова практика та законодавчі перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 174-177. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/45.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

19. Зберігання небезпечних відходів і моральна шкода: практика Верховного Суду. URL: <https://epl.org.ua/announces/zberigannya-nebezpechnyh-vidhodiv-i-moralna-shkoda-praktyka-verhovnogo-sudu/> (дата звернення: 18.02.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

